

Kwetsbare geborgenheid

Marijke Deconinck

De Lier, 4 oktober 2009

Vanuit het werkgroepje die deze cyclus voorbereidde, werd mij gevraagd of ik vanuit mijn werkveld iets kon vertellen over kwetsbare geborgenheid over aanraken en aangeraakt worden, voelen, tasten. Ik zal dat proberen, proberen in woorden te vatten datgene waar woorden precies heel vaak tekort schieten.

Beeldende kunst slaagt er vaak veel beter in om 'zonder woorden' uitdrukking te geven aan die kwetsbare geborgenheid. Ik heb deze tekening meegebracht. Het stelt Franciscus voor die een melaatse omhelst of is het omgekeerd. Er doen over deze gebeurtenis blijkbaar ook twee verhalen de ronde, één dat Franciscus de melaatse omhelsd zou hebben en het ander verhaal vertelt dat het andersom ging. Hoe dan ook deze ontmoeting is heel bepalend geweest voor Franciscus. Toen hij in 1205 hoog te paard rondreed in de buurt van Assisi moest hij van zijn paard afkomen, met beide voeten op de grond komen, om in de omhelzing van de melaatse God te herkennen. Vanaf dat moment zal Franciscus dan ook radicaal partij kiezen voor de zwakkeren en verdrukten in de maatschappij.

Ik vertel dit even, niet alleen omdat het vandaag het feest is van Franciscus, maar ook omdat ik het mooie aanvulling vind bij het evangelie van daarnet. In het verhaal van Lukas wordt de melaatse door de aanraking van Jezus genezen. In het verhaal van Franciscus is het Franciscus zelf die door het aanraken van de melaatse genezen wordt. Wie geneest wie in een omhelzing?

Ik moest eigenlijk geen beeld meegebracht hebben over kwetsbare geborgenheid. Ik mag het hier op deze plaats geregeld zien. Hebben jullie al eens gezien hoe Gudrun de mensen begroet die zij kent of hoe zij de vrede wenst aan de mensen die voor haar iets betekenen? Dat is voor mij goddelijk.

Vorige week zongen wij in een lied: 'God die mij vasthoudt'. Ik denk dat hij dat doet op de wijze van Gudrun. Daarom alleen al is de aanwezigheid van mensen zoals Gudrun in deze gemeenschap zo belangrijk. Zij tonen ons een andere dimensie.

'Ik omhels je met duizend armen', dat is de titel van een film. Gudrun leert mij hoe ik kan omhelzen met duizend armen.

De vraag was om iets te vertellen vanuit mijn werkveld. Ik werk al drieëndertig jaar als ergotherapeute in een voorziening voor volwassen mensen met een motorische meervoudige beperking. De zorgvraag van deze mensen is de laatste 15 jaar heel erg toegenomen en veel complexer geworden. Er bestaat nu een grote diversiteit aan woonvormen waardoor het nu vooral mensen zijn met een grote complexe zorgvraag die nog in een residentiële voorziening terecht komen.

Eén van de gevolgen van deze evolutie is dat de taakhoud van een ergotherapeut in onze voorziening ook wat veranderd is. Waar wij vroeger bijna uitsluitend bezig waren met het zoeken naar zinvolle dagbesteding via allerlei activiteiten en daarnaast ook naar aanpassingen en hulpmiddelen om de zelfredzaamheid zo hoog mogelijk te houden, worden wij nu zeer geregeld aangesproken om mee te helpen bij maaltijd- en toiletsituaties. In mijn team van ergotherapeuten was er daar veel

weerstand tegen. "Wij zijn geen verzorgenden of verpleegkundigen. Wij hebben niet gekozen voor dat soort werk en we zijn hiervoor ook niet opgeleid." Dat is natuurlijk waar maar het illustreert ook hoe wij, ondanks een holistische mensvisie, in de praktijk toch weer heel erg in vakjes gaan denken.

Er bestaat in de voorziening een werkgroep 'basaal werken'. Deze werkgroep spoort ons o.a. aan om bij alle dagdagelijkse activiteiten aandacht te hebben voor de wijze waarop wij onze bewoners aanraken, verzorgen, vertellen. Wij kregen hieromtrent oefensessies waarbij wij aan elkaar eten moesten geven, elkaars tanden moesten poetsen, een jas moesten aandoen aan iemand die in een rolwagen zit of elkaar vertellen vanuit een rolwagen in bijvoorbeeld een auto. Eén van beide personen mocht daarbij niet meewerken, was zagezegd de persoon met beperking. Deze oefeningen leidden vaak tot hilarische situaties, maar het confronteerde ons ook met gevoelens van onwennigheid, onmacht, onveiligheid, van overgeleverd zijn aan ...

Wij zongen in het lied van daarstraks: "Gij die mijn voeten zette dat ik stond...."
Wanneer zich bij ons in de voorziening een nieuwe bewoner aanmeldt, is één van onze vragen: Kan hij/zij steunen op zijn/haar voeten? Dat maakt een wereld van verschil. Wie niet kan steunen wordt altijd met heftoestellen en tilliften verplaatst. Veel van onze mensen hebben nooit vaste grond onder hun voeten.

Ik vergeet nooit het moment, jaren geleden toen mijn moeder terminaal ziek was en op een palliatieve eenheid lag. Zij wilde één van de laatste dagen nog eens rechtop zitten aan de rand van haar bed. Mijn zus en ik hielpen haar, ondersteunden haar maar ze zat niet goed ... tot het ogenblik dat een verpleegkundige het bed liet zakken tot zij met haar voeten de grond raakte. Het was precies of zij nog eenmaal grond onder haar voeten wilde voelen.

Die zes weken dat mijn moeder op de palliatieve eenheid lag zijn voor mij eigenlijk zeer belangrijk geweest voor het bewust worden en herontdekken van de kracht onze lichaamstaal. Wij hadden tot dan toe eerder zelden lichaamscontact. Dat behoorde niet echt tot onze omgangscultuur. Een kruisje, dat wel, een zoen af en toe, maar 'een omhelzing met duizend armen' was voor ons ondenkbaar. Zij was al geruime tijd ziek en we konden daar wel over praten, maar op een bepaald ogenblik is alles wat gezegd moet worden, alles wat gezegd kan worden, dan ook gezegd. Gelukkig hebben wij die laatste weken, voorbij de woorden, de taal van ons lichaam, de taal van onze handen, ontdekt. Handen die kunnen spreken.

Ik denk dat ik sindsdien onze bewoners met meer warmte, meer zachtheid probeer te omgeven. Ik sta bewuster stil bij de manier waarop ik drinken geef, een neus of mond proper maak, iemand op het toilet plaats .... Door deze mensen met aandacht aan te raken, herwinnen sommigen zelfs een vorm van zelfrespect. Wij kunnen het ons niet voorstellen: je intimiteit elke dag, jaar in jaar uit moeten prijsgeven aan voortdurend wisselende mensen. Je zou voor minder vervreemden van je eigen lichaam.

Ik wil eindigen met een gedicht dat deze vervreemding illustreert, zij het dan wel vanuit een totaal andere context.

Het is de vertaling van een gedicht van Hugh Lewin (1937)

die zeven jaar gevangen zat in Zuid-Afrika
en later als balling woonde in Londen.

Als ik vrijkom
ga ik iemand vragen mij aan te raken,
heel voorzichtig graag en langzaam.

Raak me aan,
ik wil weer leren hoe het leven voelt.
Ik ben zeven jaar door niemand aangeraakt
zeven jaar lang zonder aanraking
en ik weet nu
wat 'onaanraakbare' betekent.

Niet totaal zonder aanraking;
ik kan de dingen tellen die ik voelde.
Eén: vuisten
in het begin felle woeste vuisten
beukend en beukend
tot ik me gillend herinner
laat me gaan
laat me asjeblijft gaan.

Twee: handen
de eerste vier jaar handen
iedere dag
zoekende klophanden
- armen hoog, schoenen uit
benen uit elkaar -
pookhanden, methodisch zwaar,
onverschillig alle eigenheid
wegtastend.

Ik wil geen vuisten en handen,
ik wil weer aangeraakt worden
en aanraken.
Ik wil mij weer levend voelen

Wanneer ik vrijkom
wil ik zeggen:
hier ben ik
raak me asjeblijft aan.

uit: De dag dat je brief kwam (1988)

